SINGVLARE
FEBRIS PVTRIDAE
EXEMPLVM

PRAESIDE

PETRO IMMANVELE HARTMANNO,

PHIL. ET MED. DOCT. PATHOLOG. THERAP. CHEM. ET MATER. MED. PROF. PVBL. ORDIN. ACAD. CAESAR. NAT. CVR. ET ELECTOR. MOGVNT. ERFVRT. SCIENT. VTIL. ITEMQVE SOCIETAT. BEROLINENS. NATVR. SCRVTATOR. ET DVCAL. TEVTON. HELMSTAD. SODALE, ORDINIS MEDICI H. T. DECANO

D. OCTOBRIS CIↃIↃCCLXXXVIII.

DOCTORIS MEDICI DIGNITATEM

LEGITIME CAPESSVRVS

PVBLICA DISSERTATIONE

RECENSET

AVCTOR

IOSEPHVS BERENDT,

SZIROSZINA-POLONVS.

TRAIECTI AD VIADRVM,

E TYPOGRAPHEO APITZIANO.

HERRN

SALOMON NATHAN

ZU BERLIN

SEINEM GOENNER

UND

WOHLTHAETER

WIEDMET

DIESE BLAETTER

ALS

EIN BESTAENDIGES ZEUGNIS

DER DANKBEGIERDE

UND EHRFURCHT

JOSEPH BERENDT.

PROOEMIVM.

Pauca ſunt, quae praeloquar. Cum in academia regia Halenſi medicis et philoſophicis ſtudiis operam darem, peropportune accidit, vt ſingularis quoque aegrotorum, in noſocomio publico decumbentium, cura, ſub celeberrimi poliatri auſpiciis, in me deferretur. Inde ſedulo atque ſollicite medicinae faciendae occaſionem nactus, praeſertim quod eo tempore febres malignae putridaeque graſſarentur, aliorum quoque extra noſodochium aegrotantium fiduciam in me conuerti, iisdemque opem medicam, quoad eius facere poteram, tuli. Accipite hic, beneuoli lectores, huius generis exemplum, illudque, ſpeciminis inauguralis loco, benigniter habete.

§. I.

Morbi hiſtoria.

Die XXX. menſis Iunii praeſentis anni vocatus acceſſi ad virum quendam, cui *Springero* nomen erat, ſeptem ſupra ſexaginta annos natum, muſicaeque arti deditum. Viginti quatuor annis ante Berolini ex acuta febre decubuerat: cui eo tempore ſaluberrimam opem medicam attulit vir ſummus et illuſtris, IOANNES FRIDERICVS MECKEL. Viſa autem eſt tunc quaedam materies morboſa reſidua, per metaſtaſin ad interiora reiecta: vnde reliqua vitae periodo ex hectica debilitate laborauit. Cum primum accederem, febris, in quam aeger inciderat, in remiſſione a me eſt animaduerſa. Quae vero tunc obſeruaui, erant haec: lingua impura, mucoque ſubflaueſcente, eodemque ſicco obducta; oculi ex flauo rubebant; et ipſe aegrotus de amaro ſapore, ructibus nauſeoſis, et enormibus capitis doloribus maxime querebatur. Decimus nunc erat dies, vt aeger adſtanteſque amici adfirmabant, ex quo artuum torpor ineuntis morbi acceſſum declarauit. Pulſus hoc remiſſionis tempore febrilis quidem erat, ſed ſimul admodum paruus et ſaepe intermittens: ex quo poſtremo ſymptomate, vt SOLANVS auctor eſt, forte inſtantis diarrhoeae omen cepi. Ceterum haec omnia, et praeſertim paullo ante memorata, ſymptomata reſpiciens, de euacuan-

dis

dis primarum viarum, et potiſſimum ventriculi, ſordibus cogitare coepi. Proinde tartari emetici grana tria, in aquae cuiusdam deſtillatae duabus vnciis ſoluta, aegroto diuiſis doſibus ſumenda praeſcripſi. Vix autem dimidiam huius potionis partem hauſerat aeger, cum inſignem tenacis pituitae, et paullo minorem bilis copiam expedite euomeret.

§. II.

Eadem continuatur.

Subſecuta nox paullo fuit quietior: per interualla placide dormiit aeger, et ipſe ſibi per noctem viſus eſt paullulum melior, minusque febrili frigore atque aeſtu vexatus. Ego vero mane accedens, vndecimo nimirum morbi die, deprehendi eundem oculos manus dorſo fricantem, ſimulque velut torua tuentem: vnde aut imminens delirium, aut exanthema quoddam praeſenſi. Linguam ex ore exſerere non poterat aeger; tremula enim erat, et a ſpaſmo quaſi in fauces retrohebatur. Color autem atque ſiccitas linguae eadem, vt heri, erat. Vix autem nudato pectore apparuit hic et in vniuerſo reliquo corpore infinita copia petechiarum nigricantium atque liuidarum: praecordia erant adeo tenſa, vt pulſantis cordis motus manifeſte dignoſceretur. Cutis vbique erat arida atque ſicca; lotium paucum et coloris clare rubentis: ex quo coctionem materiae morboſae difficulter abſolutum iri ominatus ſum. Arteriarum ictus etiamnum ſaepe intermittens. Quoniam igitur partim tunc temporis Halae febres putridae bilioſae

liosae populariter grassabantur, petechiis plerumque stipatae; partim etiam praesentis aegroti morbus iam vndecimum attigerat diem: statui, methodum sequi medendi antisepticam. Hoc consilio praescripsi sequentem formulam: Recipe radicis angelicae, serpentariae Virginianae, valerianae, ana drachmam vnam; infunde aquam feruentem, q. s. ad colaturam quatuor vnciarum: admisce oxymel. simplicis duas vncias. Huius infusi tantum, quantum cochlear capit, singulis horis aegroto est datum. Potui ordinario destinaui aquam, vegetabilibus acidis liquoribus sufficienter acidulatam.

§. III.

Idem argumentum.

Quae duodecimum morbi diem nunc antecedebat, nox parum quieta fuit, et potissimum insomnis. Delirus quoque aeger a diarrhoea correptus est, quae ad duodeuicesimum vsque morbi diem durauit. Dedi ergo mane hoc die tincturam rhei aquosam, loco salis tartari, quod alioquin admisceri solet, sale ammoniaco mixtam. Tantum autem abfuit, vt diarrhoea exinde imminueretur; vt potius aluus, inscio aegroto, sua sponte proflueret. Sub diei autem decimi tertii exorsum omnia atque singula, quae commemorauimus, symptomata manifeste remiserunt: delirii inprimis atque diarrhoeae maximum fuit decrementum. Arteriarum autem micantium pulsationes, licet essent celerrimae, adeo tamen fuerunt exiles, vt tangentis digiti sensum fere subterfugerent.

Sub-

Subſecuta media nocte, quae in decimum quartum diem vergebat, recruduerunt denuo increueruntque priſtina ſymptomata, oculique illacrymari coeperunt, nec ardentis candelae lumen perferre potuerunt. Haec ſub acceſſu meo obſeruans, potionem ante dictam alexipharmacam, aequali portione decocti corticis Peruuiani aquoſi mixtam, in ſupra memorata doſi ſingulis horis aegroto propinaui. Potus ordinarii loco vero dedi acoris vitriolici drachmam, aquae ſimplicis vncias duodecim, oxymel. ſimplicis vncias quatuor, inuicem mixtas. Eodem die, hora poſt meridiem quarta, lingua aegrotantis exareſcere et nigreſcere coepit, amiſſa ſimul omni ſitis ſenſatione. Vrina emiſſa erat limpida et aquoſa, ſed ſimul, quandocunque agitabatur, valde ſpumoſa. Quo ex ſigno, aut criſin impeditam eſſe, aut ſaltem expeditu admodum difficilem, aut latere ſymptomaticam internam inflammationem quandam, verbi cauſa, phrenitidem, iudicaui. Pulſantium arteriarum ictus a magna illa celeritate ad naturalem, immo tardiorem, rythmum deflexerant.

§ IV.

Morbi exitus.

In illaetabili hoc ſummeque periculoſo aegrotantis ſtatu protinus ad ſuras veſicantia emplaſtra applicanda curaui. Sed ob infractas aegri vires vitales inefficacia fuerunt, nullasque veſiculas excitarunt. Die decimo quinto ſextoque plane ſui compos non fuit aeger: quandoquidem nec adgnoſcere adſtantes

poterat, nec loqui. Sepoſui omnium medicamentorum internorum vſum, ſolo acore vitriolico excepto. Decimo ſeptimo demum die tanta in aegroto deprehenſa eſt virium iactura, vt, ſi etiam abdomini manus imponeretur, reſpirationis motus percipi nequiret. Periculum tunc denuo feci, an aeger iterum decoctum illud chinatum adſumere poſſet, nec ne? Adſumſit, licet difficulter. Ex conſilio quoque viri illuſtris, Profeſſoris et poliatri Halenſis celeberrimi, D. REIL, renouaui priora veſicatoria, tertiumque in pectore poſitum addidi. Verſus veſperam, quinta circiter hora, obſeruabam paullo elatiorem plenioremque, et ſimul magis regularem, arteriarum pulſationem. Auxi ergo doſin decocti chinati. Paullo poſt emiſſum lotium a mediocri quiete nubeculam in medio vitri ſeiunxit; et ipſa quoque cutis ad tactum emolliri coepit. Pernoctaui cum aegroto: vt in ancipiti hoc diſcrimine ſemper praeſens eſſem. Ineunte nocte obdormiuit aeger parum, quippe mox iterum expergefactus. Dedi ipſi iam memoratam potionem alexipharmacam, decocto chinato mixtam, ſimulque vel inuitum aquam illam acidulatam bibere iuſſi. Sub horam primam nocturnam placidus et conſtans ſuperuenit ſomnus: cutis madeſcere, denique paullo poſt ſudare coepit vsque ad horam quartam matutinam. His phaenomenis excitatus, ſpem feci vxori liberisque, fore, vt aeger hoc ex morbo conualeſcat. Aliquot etiam horis poſt euanuit aphonia, et ipſe aegrotus cruſtam illam ſiccam aridamque, quae linguae erat ſuperinducta, dentium opera detergere molitus

eſt; cuius ſeparationem illlito roſaceo melle adiuui. Rediit dehinc aegro mei adſtantiumque agnitio. Veſicantium quoque effectus ſatis amplis et elatis veſiculis declarabatur: quarum facta inciſione et denudatione, ſuppurationem, vt artis eſt, expeditam ſeruaui, donec foras prodire poterat aegrotus. Ita, deſinente quoque febre, meo iuſſu, aeger nutriente et euchylo victu vſus eſt, et, mox recuperatis viribus, etiamnunc bene valet.

§. V.

Epicriſis prima.

Veniam, vt ſpero, dabunt lectores, ſi, huic commentariolo diſputandi opportunitatem accommodaturus, illuſtrandi huius exempli cauſa, monita hic adiciam nonnulla, partim pathologica, partim therapeutica. Tranſitus febris acutae in hecticam (§. I.), vti eſt haud rarae noſtris temporibus obſeruationis, ita etiam ipſi iam HIPPOCRATI haud fuit incognitus. Ex translapſu acutorum, inquit enim a), morborum hecticae febres ſuperueniunt. Huic autem morbo, qnem deſcripſi, febris putridae nomen indidi, commotus iis ſignis, quae huic ſunt propria: aduenturum enim morbum praenunciauerat inſignis artuum totiusque corporis torpor; praeſentem, cum ego accederem, declarauit pulſus celer et frequens, ſimulque admodum paruus et irregularis, lingua arida, ex flauo mucoſa, oculorum rubor ſubflaueſcens, capitis dolor cum obtuſo ſenſu; acceſſerant ad haec intuitus toruus, lingua tremula et velut retroacta, cutis

a) In libro *de affectionibus.*

tis arida, ficca, petechiis obfita, praecordia tenfa, lotium paucum et clare rubens, diarrhoea conftans, infcio aegroto, delirium, agrypnia, et cetera (§. II. III.); in fummo denique morbi ftatu lotium aquofum atque fpumofum, pulfusque arteriofi rythmus naturalis, immo naturali tradior, vna cum fitis iactura. Quis eft, qui his ex phaenomenis febrem putridam non dignofcat? *b*) Ex fingulari hoc exemplo didici quoque, haud inanem effe praedictionem, quam SOLANVS in acutis morbis ex intermittente pulfu efformat *c*), futuram nimirum eamque decretoriam per alui aut vrinae vias euacuationem, hancque eo conftantiorem, quo conftantior ifte intermiffionis modus eft.

§. VII.

Epicrifis altera.

Si citius aduocatus effem, neutiquam certe omiffa a me effet primarum viarum a collectis fordibus purgatio. Sed nunc, decimo demum die, acceffitus, haefitaui, fateor, daremne in adeo adulto morbo emeticum, nec ne? Verum enim vero, praeter notiffima illa praefentis in ventriculo impurae faburrae indicia, quae hic animaduertebantur, confirmauit me inprimis hac in fententia intermittens ille, quem

b) Confer illuftris viri, MAXIMILIANI STOLL *Aphorifmen über die Erkenntnis und Behandlung der Fieber.*

c) Super hac prognofi, ex intermittente pulfu defumta, legi quoque meretur illuftris CHRIST. GODOFRED. GRVNER in *Semiotice phyfiolog. et pathologic.* §. 174.

quem dixi, arteriarum pulſus: ex quo ſcilicet intellexi, ipſam hoc in aegro naturam huiusmodi euacuationem moliri, adeoque haud inopportune congruis medicamentis adiuuari poſſe. Nec ſiniſtrum huius conſilii fuiſſe euentum, ſupra retuli. In ſelectu adhibendorum medicamentorum primo antiſepticis antiſpaſmodica, verbi cauſa, valerianam, admiſcui: quod paſſim in hoc aegroto varii motus ſpaſtici ingraueſcerent, e. g. in lingua, in artubus, et cet. Maluiſſem autem has, quas expoſui ſupra, radices in pulueris forma exhibere, niſi obſtitiſſet magna in aegro deglutiendi difficultas. Quod autem ſcopo antiſeptico corticem peruuianum, et acida, cum vegetabilia, tum praeſertim mineralia vitriolica, hic adhibui, non eſt profecto, cur me excuſem. Noſtra enim aetate, tot obſeruatiouum experimentorumque apparatu, quot vix numerari poſſunt, antiſeptica dictorum medicamentorum efficacitas abunde ſatis eſt confirmata *d)*: vt taceam, niſi etiam haec fuiſſent expedita atque probata, in iisdem commendandis haud leuidenſe eſſe argumentum, quod periculoſiſſimum hunc morbum felix optabilisque terminauit finis.

d) De vitriolico acido haec inprimis luculenter comprobauit illuſtris ALBERTVS *de* HALLER in *Opuſcul. anatomic. et pathologic. minor.* Tom. III. pag. 381. ſeq.

NOBI-

NOBILISSIMO CANDIDATO
PRAESES.

Perge φιλανθρώπως medicas diſponere curas:
Nec deerit ſtudiis ſors bona lausque TVIS.

